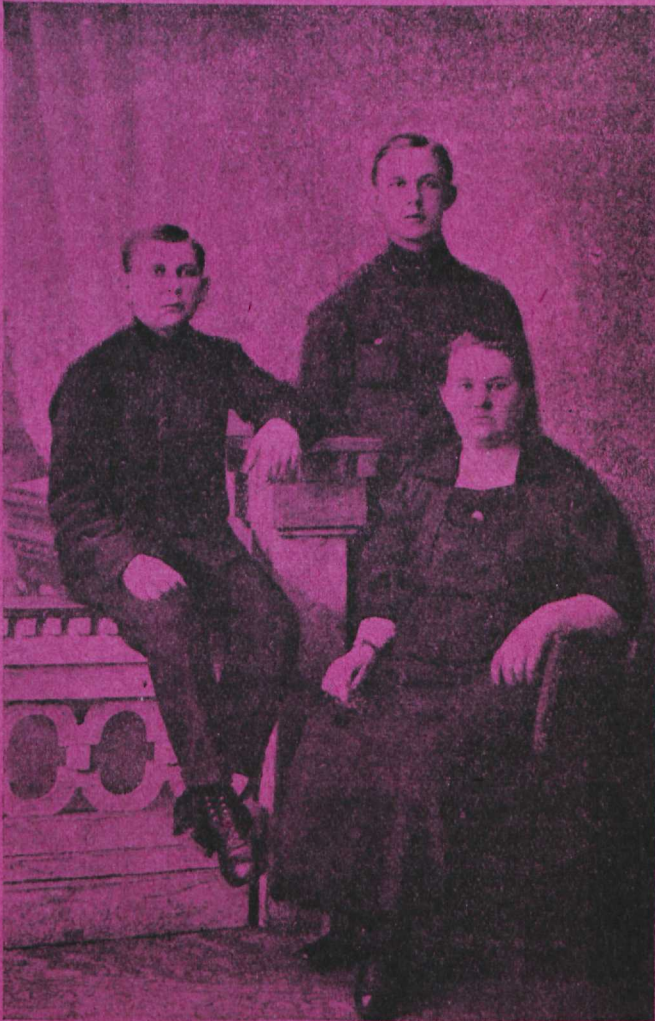

Klassivõitlus

Eesti walge terrori ohwrid

Pauline Wakman (50-aastane) ja tema pojad Richard (19-a.) ja Erich (21-a.).
Kõik maha lastud.

H. E. Kruzwald' kts.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

DE 4424

Kanada tööliste protest Eesti timukate terrori wasta

Ameerika Eesti tööliste häälekandjas leiame järgmise protesti Eesti timukate wasta:

Eesti wabariigi walitsusele

Härrad!

Kanada töölisel protesteeriwad Eesti wabariigi walitsuse ees selle wägistamise ja tapmise üle, mida wiimane Eesti tööliste kallal toime paneb.

Pidage meeles, et maailma töölisel Eesti riigi walitsust selles mõrtsukatöös ja rõhumises, Eesti töölisteklassi kallal, wastutawaks peab.

Protestile alla kirjutanud järgmised Kanada Põhja-Ontaario osariigi tööliste-organisatsioonid:

Porcupine kaewandusetöölise union:
Wm. Kellegrew, sekr.
N. McKinnon, pres.

Ukraina kommunistl. partei Kanadas:
H. Smook, pres.
J. Yashan, sekr.

Kanada metsatööstusetöölise union:
I. Schrouer, pres.
V. Vala, sekr.

Soome kommunistl. partei Kanadas:
N. Siwula, pres.
H. Selensk, sekr.

I.W.W. Timmins osakond:
D. A. Mac Kenzie, org.

Soome komm. partei Kanadas, South Porcupine osakond:
J. Vuory, pres.
O. Lionenen, sekr.

Ukraina komm. partei Kanadas, South Porcupine osakond:
M. Stadnyk, koosol.-juh.
M. Myronyk, sekr.

— 1919. Punawägi waldas Tartu ja Järwa-Jaani.

— 1921. Tallinna ametiühisuste kesknõukogu rühm kuulutas ennast kommunistlikeks rühmaks.

5. 1919. Punawägi waldas Jägala jõe hommikupoolse kalda.

— 1921. Awati Walge-Eesti riigikogu.

9. 1919. Tapa jaam langeb tagasi walgete kätte.

10. 1918. Esimise proletaarliste koolitajate kongressi awamine.

12. — Eesti pahempoolsete sotsialistidewolutsionääride killunemine: Wiljandi ja Pärnu osakond löi lahku keskkomiteest.

— 1919. Rakwere langemine.

14. — Tartu langemine.

16. 1918. „Töö Hääle“ ilmumine Wiljandis.

19. — Konfiskeeriti „Postimehe“ trükikoda.

— 1919. Narwa langemine.

26. 1918. Enamlaste fraktsioon, kes eelmisel päewal Eesti sõjawäelaste kongressilt lahkus, awas Eesti sotsialistlike sõjawäelaste kongressi.

Tööliste kontroll seatakse ette wõtetes sisse. Jaan Tõnisson sõitis salaja Eestist Stockholmist Eestit ära sahkerdama.

— 1921. Kontrewolutsioonilise teenistuse eest tunnistatakse liitriikide poolt Eestit de jure.

27. 1918. Eesti nõukoguwalitsus paljastas Eesti isamaalaste ja Saksa soost mõisnikkude salanõu Nõukogude-Eesti wastu.

28. 1919. Sm Joh. Kuppari, Jul. Schütsi ja teiste (kokku 25 in.) tapmine Seamäe rabas.

29. 1918. Walgete-Eesti sõjawäelaste ülemkomitee ülewõtmise.

30. — Kitsaropaline raudtee natsionaliseeritud.

Asuti tsariaegse õpекonnawalitsuse lõpetamisele.

ARUANNE

Eestimaa Kommunistlise Partei heaks on saadud 1925. a. jaanuarikuus:

Sm Põllüäär 2 rbl, Welder 1 rbl, Püilberg 1 rbl, N. Salm 5 rbl, sõjawäehaigemajast Samarkandist 18 rbl, Kroonlinna Eesti klubilt 38 rbl, grupe „eltsimehi“ 4 rbl 50 kop (Grünlungi kaudu), Moskwast sm St. ja B. kaudu 88 rbl 50 kop, sm X-ilt 100 Soome marka, Kull 3 rbl, Rõkkowo „Estokommuunalt“ 25 rbl, Ronk 1 rbl 20 kop, Käspert 21 rbl, mitmesuguseid annetusi 1 rbl 50 kop, Kraskow 2 kulla-laenu obligatsiooni.

Annetused EKP-le edasisaamiseks seltsimeheliku tänuga wastu wõtnud

EKP Wenemaa esitus

Eesti rewolutsiooni-kalender

Meie alustame nüüdsest peale rewolutsioonilise kalendri awaldamist, kuigi see töö esitsa puudulik tuleb. Loodame, et lugejad meid aitawad nende tähtpäewade ülesmärkimises, mis siin puuduwad.

Jaanuar

1. 1919. Punased wäed tungiwad edukalt edasi, ärawõttes külad Lapi, Kolma ja Jäneda ja Kerawere mõisa.

4. 1918. Püssi weretöö ohwite matus Tallinnas.

Lõpetati Wiljandi kontrewolutsioon.

DEMOKRAATIA DIKTATUURA MAALT

 R. 3. 10.
 Eesti NS
 Raamo

PE 14

Eesti herrasriigis on küll awalikult ja tegelikult fasshistiline diktatuur, kuid ametlikult ja nimeliselt nimetab Tallinna walitsus oma riiki ikkagi weel demokraatliseks. Meie ei pane seda sõna meelega mitte jutumärkidesse, sest kodanluse demokraatia ei saagi, lõpude lõpuks, muud olla kui ainult kodanluse fasshistiline diktatuur, seda werisem ja hirksam, mida enam rahwanamus selle demokraatia wasta on.

Eesti demokraatia terror läks 1. detsembrist peale niwõrd metsikuks, et see igegi II Internatsionaali meestele läilaks läks ja need järelepärimisega oma Eesti soost juudaste poole pöörasid et selgusele saada, mis Eestis õieti lahti on. Eesti sotsid saatsid selle peale II Internatsionaalile pika seletuskirja, kus oma walitsuse terrori töörahwa kallal täiesti õigeks mõistawad seda toetada tõutawad.

Just samal ajal tuli Tallinnasse Inglise tööerakonna esitaja miss Lawrens, kelle ülesandeks oli Eestimaa wiimaste sündmustega tutvuneda. Teda wõtsid wabariigi esitajad wasta (mitte töölised). Teda wiidi Eesti aotside Metuusala Mihkel Martna juure, kes pidi selle eest hoolitsema, et miss Lawrens Eestist tingimata hea mulje saaks. Martna tassiski siis teda mööda Tallinna seekisid ja warjupaiku ja seletas, et need ongi need õiged Eesti tööliste organisatsioonid. Martna wiis miss Lawrensi isegi trükitöölise „ametiühisusse“, kus külalisele väga kenasti kõidetud raamatuid näidati jne. Mis Martna riigiteenijate (nuhkide, politseiametnikkude jne) „ametiühisuses“ seletas, ei ole meil weel teada. Martna pakkus Lawrensil autot, et maale sõita asunikka waatama (muidugi Laidoneri mõisa), kuid sellega polla tal wedanud — maatöölised polla külalist palju huwitanud. Kõige selle juures olid Lawrensil muidugi igasugused walitsuse agendid oma abi pakkumas: tema ihukaitsejad-tõõjuhatajad, tõlgid jne.

Lawrens sõitis Inglismaale tagasi ja awaldas seal ajakirjanduses kohe oma muljed Eestist. Kas oleks wõinud nii-

uguse reisu tagajärjel loota õiget muljet Eesti töölisteliikumisest. Ei. Siiski — ta tunnistas oma mulje Eesti demokraatiast põrutawaks. Ta käis siiski ka mõnes töolisteperekonnas, siiski mõne igapäewase töölise juures. Igal pool leidis ta äärmist wiletsust, nuttu, kaebamist. Kinniwõtmised ja mahalaskmised nimetab ta kõige jämedamaks-jultunumaks terroriks. „Kell wägi, sell wõimus“ — niisuguse lause oli talle keegi wanataat selgeks õpetanud. Toitjata jäänud perekonnad on wäljapääsemata seisukorras. Mitmes kohas ei ole Inglismaa külaline nähtud pilti wäljakannatanud ja ühes majaanahwaga silmi pühkinud. Lawrens tunnistas, et Inglismaal ei oleks ta kunagi uskunud, et Euroopas weel säärane „must täpp“ on. Ennem kawatses ta weel ka teistesse Balti põialriikidesse sõita, kuid Eestiga tutvunedes sõitis ta jalamaid kodu tagasi, et seal teatada, missugune demokraatia Eestis õieti walitseb.

Toome mõned andmed, kus miss Lawrens käis ja mis ta seal kuulis-nägi. Me teame, muidugi, ainult ühe pisikese osa sellest.

Reinson — Uue Maailma t. 22, kr. 13. Kodu wanaema ja 2-a. laps, naine arreteeriti töolistemaja kooperatiivist, kus ta kassas teenis.

Arbon — Aafrika t. 33. Kodu ainult 6-a. laps, 2 wenda kinni, kellest üks mahalastud, teise saatus teadmata.

Rääkson — Katusepapi t. 13, k. 12. Mees ja 2 tüdart arreteeriti 6. nowembril; tütreid (15- ja 17-a.) süüdistatakse noorte pühast osawõtmises; mehe süü — teadmata.

Tenno — W.-Kompana t. 8, k. 3. Kodu haige naine, mees ja tütar kinniwõetud enne 1. det.

Parrot — Rohu t. 11, k. 13. Kodu naine ja 2 last, mees kinniwõetud 6. now.

Kööba — sealsamas. Terwe pere kinni, muist olid siis juba mahalastud.

Soans — Raua t. 22. Kodu wanaema ja wäike laps, ema, tütar (17-a.) ja 4 poega (15-, 16-, 19- ja 20-a.) kinni;

nendest 2 juba mahalastud, teiste saatus veel teatmata.

Räästas — Juurdeweo t. 16v, k. 24. Kodu wanaema ja 2 wäikest last, mees mahalastud, naine kinni.

N e e m e — Kõie t. 1c, k. 3. Mees ja naine mahalastud, järele 3 last.

Igal pool on miss Lawrens selgeks teinud, et ükski nimetatud inimestest pole 1. detsembri wastahakkamisest osa wõtnud. 19-a. Soans on tööl olnud Tselluloose wabrikus, kus töölised on 8 allkirja annud selle tõenduseks, kuid siiski on Soans mahalastud. Igal pool on Lawrens saanud wastused, et kinniwõetud pole kommunistid, waid lihtsalt ametiühisuste liikmed, mille pärast kinni wõetigi. Mitmel pool on kinniwõetud lihtsalt sellepärast, et perekonnast on ennem ka keegi kinni. Demokraatia tahab häwitada terwete perekondade wiisi proletaarlaste, et „kommunismi“ tont „juureni“ wäljakiskuda. Paljud ja paljud ei teagi, mis nende perekondadega ja omaksetega on tehtud.

Niisuguse mulje sai Eestist inglane, kes Eesti keelt ei oska, kes inimesi sugugi ei tunne, keda walitsuse oma agendid ja tõlgid igalpool saatsid, kellele otsid igalpool „abiks“ ja „selgitajaks“ olid. Wangikambritesse demokraatia talitamise wiisi poliitiliste „kurjategijate“ kallal Lawrens nägema ei peasenud. Kuidas „kommunistlised“ töölised kaitsepolitseis ülekuulatakse, sellest ei kuulnud ega näinud ta niisamuti mitte midagi. Missugune aga demokraatia kaitsepolitsei piinakambrites wälja näeb, sellest pole miss Lawrensil mingisugust aimugi. Siiski kõige selle pealiskaudsuse juures arwas see Inglismaa paendiliste organisatsioonide esitaja, et Eesti häbiks on kogu „kultuurilisele“ Euroopale. Mis oleks pidanud ta siis ütleva, wõi tegema, kui raasukenegi oleks wõinud tõsta seda demokraatia eesriiet, mille taga alles see päris demokraatiline „kohtumõistmine“ Eestis sünnib töölisteklasi kallal?

Peale 1. dets. pandi ülelinnalisi ja ülemaakondlisi pogrammi toime. 24. detsembril („jõulu laupäewal“!) piirati Tallinnas kogu Lillekülla sisse ja otsiti majast majasse läbi; wõeti kinni mõni-

kümmend inimest. Niiwiisi tehti ka sadamas (30. dets.) ja mujal. Maal käisid „kaiwõetud“ salgad (fashhistilised ohwitserid ja Eesti tõugu parunid) külast külasse ja pidasid „sõjawäljakohut“, s. o. wõtsid inimesi kinni ja lasksid koha peal maha. Tüürid kiiluti üleni täis; Tallinna eeluurimise-wangimajas, kus ruum on määratud 10 „kurjategija“ jaoks, pandi kinni 42 inimest; naisterahwaste ruumi, mis oli waremalt 8 inimese peale määratud, pandi kinni 32 hinge.

Missuguseid metsikusi demokraatia tarwitas aga nende proletaarlaste kallal, kes ta kätte wangi langesid 1. dets. wastahakkamisel wõi keda ta sel päewal kinni wõttis ja keda ta kahtlustas 1. dets. wastahakkamisest osawõtmises, selle kohta ei saa meil, muidugi, praegu veel kaugeltki täpiseid andmeid olla. Wast ehk kunagi tulewikus leiame neid kaitsepolitsei ja muude herrasriigi asutuste dokumentidest, kui töörahwa rewolutsiooni puhul nuhid neid enam ei jõua ärähawitada. Praegu teame alles mõnda üksikut asja. Oleme kuulnud kuidas fashhistid sm Kägu haawatult haigemajasse töid ja kui nad ta seal ära tundsid, tal siis kõri läbi löiksid. Rihard Wakmanil kisti küüned sõrmedelt ja warwastelt ära. 50-aastane ema Wakman lasti sellepärast maha, et ta üks poeg kommunist on. Veel hirmsamaks muutuvad piinamised hiljem, wiimasel ajal, kui fashhistid natukene toibunud ja enam niilwõrd paanikas pole.

Peksmine kaigastega ja nuutidega on üks „esialgsematest“ ja kõigile kinniwõetutele tutaw. Laialdaselt tarwitatakse veel elektriwanni, kuhu „ülekuulataw“ sisse aeatakse ja siis elektriwoolu seni suurendatakse, kuni see wäljakannatamataks läheb ja piinataw tahab wannist wälja hüpata, kust teda kaivad ja nuudid wanni tagasi suruwad. „Muu seas“ praktiseeritakse ka skalpeerimist, s. o. pea nahk tõmmatakse üle silmade! Kaitsepolitsei läheduses elawad inimesed jutustawad, et läbilõikaw karjumine Pagari t. alatasa nende kõrwu kostab, mille tagajärjel lapsed ja naised nii närwiliseks on saanud, et õhtuti keegi nendest enam üksi kodu ei julge

olla. Seda räägiwad isegi „suuremad ninad“.

Tondi kasarmu juures kinniwõetud wastuhakkajad ja muud, keda wastuhakkajateks peeti, seoti kõitega kokku ja aeti siis 50 kadeti wahel läbi kadaliipu, kusjuures kadettidei suured kaikad käes olid ja nad sinna peksid, kuhu keegi heaks arwas; poolsurnuks peksetud surnukehade üle peeti sealsamas „sõjawälja“-kohtu kometit. Piinamine kestis edasi pärast weel üksikutes ruumides „ülekuulamistel“. Endine sadama tööline Kuuskmann pekseti niiwõrd lõmaks, et teda pärast enam ära tunda ei wõinud, pea üleni werine, hirmsaste paistetanud, pilk mõistusetu. Kaudsete teadete järele on 19-aastane Tüürmann (isa oli 149 protsessis) enese wangimajas üles poonud, kuna piinamisi wälja kannatada ei suutnud. Sm Joh. Maritowi (w. „Klassi wõitlus“ nr 49, lk 10) on enne äratapmist 2 päewa peksmisega ja piinamisega tunnistamisele sunnitud.

See kõik on ainult üks wäikene osa Eesti demokraatia inkwisitsioonist. Mis tõepolest sünnib Pagari t. tagatubades, wõib osaltki ehk ainult aimata, kui kuuleme, et piinatud wangid seal akendest raudus kätega wälja hüppawad, et ennem uulitsal kiwide peale kukkudes surma saada, kui „ülekuulamist“ wälja kannatada. Niiviisi hüppas 16. jaan. kolmandamalt korralt Pagari t. aknast alla keegi Kruusamägi, wigastades ühte mõõdaminejat; juure tulnud inimestele seletas ta, et teda niiwõrd peksetud, et ta ei jõudnud enam wälja kannatada ja aknast wälja hüppas; teda ei wiidud mitte haigemajasse, waid otsekohe Tornimäele, waatamata selle peale, et ta weel elas. Teine niisugune wäljahüppaja, sadama tööline Kuuskmann, kes raudus oli, jäi hüppamisel uulitsal telefonitraatidesse peatama ning rippus seal seni, kuni „ülekuulajad“ suure kokkukogunud rahwahulga wihaste hüüete saatel ta sealt wabastasid. Keegi juuresolijatest tunnistab, et hüppajal olnud silmad „pealuust wälja peksetud“ ja nahk pealaelt „üle silmade tõmmatud“.

Kuidas mahalaskmisi toimetatakse, selle kohta weel palju teateid ei ole. Keegi kapten Kuusik laseb teisi „kohtu-

mõistjaid“ oma ohwrid kinni hoida ja laseb ohwriks siis kuklasse. Hulgalisi mahalaskmisi toimetatakse linnakommandandi hoowis, kus seks otstarbeks seiswate autote mootorid käima pannakse, et siis paugud liialt wälja ei kostaks.

Eesti fasshistid surusid 1. dets. töölisteklasi ülestõusu maha. Riik on peastetud ja kord „jalule seatud“. See kord on aga ikkagi liiga nigel, pudenew, kui arwatakse seda piinamise abil hoida. See pöörane inkwisitsioon ei tunnista sugugi walitsuse tugewust wõi walitsuse „kõwa kätt“, waid ennem surmahirmu töölisteklasi ees. Kuigi me kodanlusele õpetajaks ei taha olla, siiski wõib töölisteklasi oma weriwaenlasele otsekohe ja awalikult ütelda, et kodanlus Eestis hindab walesti oma hädaohtu, kui loodab üksikute piinamisega rewolutsioonilist liikumist häwitada, kui ta arwab, et tal tegemist on ainult „mõne Moskwa agendiga“ wõi ka isegi „mõnekümne palgalise Wene propagandistiga ja sõjariistus mässajaga“.

Et Eesti töölisteklasi rewolutsioonilisel liikumisel mitte Anwelti wõi mõne muu üksiku inimese, ega ka mõnekümne „Moskwa agendi“ kihutus aluseks ei ole, seda teab kodanlus wäga hästi. Seda teawad isegi totrad sotsid. Seda tõendas Eestis isegi niisugune sandarmiagent, nagu „minister“ Ast. Sotside „kinnisel“ koosolekul 10. jaan. tõendas see juudas, et „wenelasi“ mässajate hulgas siiski ei ole olnud, kõik olid eestlased ise, osa neist warem wõi hiljem Eestist wälja saadetud ja pärast salaja jälle tagasi tulnud. Siiski olla weel 30% tapetutest selgeks tegemata, sest neid olla ülekuulamisel tundmatuks peksetud.

Samal nimetatud salajasel sotside koosolekul rääkis minister Ast ka sotside tulewiku tegewusest. Nende „töö“ tulewikus seisab järgmises: surwe töölisteklasi vastu tarwis lõpuni wiia, „kommunistidele“ lõpulik hoop anda, et siis sotsid saaksid oma seemet külma hakata. Waja asutada uued „töölisteklasi“ organisatsioonid (ilma nendeta on ikka natuke häbi Euroopa silmis), kes peawad olema walitsuse (fasshistide ja sotside) käpa all.

See demokraatia terror, sotside ja fasshistide inkwisiitsioon Nõukogude-Wenemaa külje all on üks osa sellest walgest wäerinnast, mida kodanlus on hakanud eriti hoolsalt organiseerima rahwuswahelise töölisteliikumise wastu. Prantsuse kodanluse ajaleht „Le Matin“ 30. dets. kinnitab:

„Briti saatkonnad töötasid ka selleks, et Balti riikisi ühendada. Igaüks mõistab, et niisugused wäikesed riigid, nagu Eesti ja Läti, ei oleks kunagi julenud Wene propagandistide hulgalisi tapmisi toimetada, kui neid Briti lubadused ja Briti laewawägi poleks toetanud.“

See on sündmuste tagapind. Liitriikide käsul maksab Eestis terror. Hiljutine Tshernowi poolsalajane läbisõit Eestist, Lätist ja Leedust Poolasse (ta asub Poola sõjawäestaabi tööle Nõukogude-Wenemaa wastu) andis oma õnnistuse sellele ka sotsialistide poolt.

Üks seltsimees kirjutab meile:

„Olen näind ja kaasa elanud 1918—20. a. kodusõja päewad siinsamas, mil ka terror mõllas, kuid pean ütlema, et see oli kõik kahwatu wari sellest, mis sünnib praegu. Läbiotsimised on üleüldised, mitte kord päewas, waid kaks ja kolm korda. Tööliste rajoonid on Egiptuse hädaoruks muudetud; ei leidu enam maja, kus ei oleks kinniõtmisi olnud. Igas majas kuuludub nutt, kisa, sõimamine ja wandumine läbisegi.“

Demokraatlik wabariik, kes pidi olema kõige eeskujulisemaks kogu maa-

ilmas, on saanud töölisteklassile tuhatkordseks Egiptuse hädaoruks. Eesti töölisteklass elab aegu üle, mida ta weel kunagi näinud ega tunnud pole ja mis ka kunagi ei unune.

Eesti töölisteklassil on ikkagi ainult üks wäljapääsetee sellest inkwisiitsioonist: proletaarline rewolutsioon. See ülesanne saab küll nüüd raskemaks, kus rahwuswaheline kodanlus Eestit eriti toetama hakkab, rohkem, kui ennem. 1. detsembri sõjariistus ülestõus suruti seekord maha. Seekord ei suutnud töölisteklass oma rewolutsioonilist wäljaastumist lõpuni wiia; see jäi pooleli, jäi fasshistlise diktatuuri juure seisma. Ees seisawad aga alles otsutawad lahingud kodanlusega. Seni pole inimsoo ajaloos ükski terror suutnud arenemist teisele teele juhtida. Ei saa seda teha ka Eesti demokraatia.

Herrad Eesti demokraadid on meelest wihas ja surmahirmus. Nad on äärmiselt närwilised iga töölise ees, nad näewad ajaloo tulekirja oma demokraatiahoone seinal ja tormawad metsikult häwitama kõike, mis paistab punane nende weriselt pungisilmade ees. See klassiwõitluseküsimusi ei lahenda. Seda otsustab edespidine wõitlus, töölisteklassi uus sõjariistus rewolutsioon demokraatia wastu, mis parem, organiseeritum, tegewam, hulgalisem tuleb kui 1. dets. oli, mis wiimaseks otsustawaks wõitluseks saab.

rw.

Rajariigid ja Helsingi konwerents

Möödaläinud kuul, 16.—18. jaan., oli Helsingis rajariikide: Poola, Soome, Eesti, Läti ja Leedu wälisministrite konwerents. Alates 1921. a. oli see ühesteistkümnes järjekordne rajariikide wälisministrite ja diplomaatide paraad, „piibujutuajamine“ moraalsest liidust, wastastiku toetusest ja informatsioonist, kultuurilisest koostöötamisest, kirjatööde laialilaotamisest, konwerentside, teatrietenduste, kontsertide korraldamiset jne jne. Kõik otsused tehtud ühel meelel ja konwerentsil walitsenud „täielik“ üksmeel, wälja arwatud „wäikesed wahetuhtumised“ Soome sotsialistidega, kes

end konwerentsi eel wäga iseseiswalt ja kõrgilt „oma“ kutsutud külaliste wasta ülewal pidanud.

Niisugune on rajariikide tehtud awaliku arwamise toon ja kirjeldus Helsingi konwerentsi tagajärgede kohta.

Kui aga selle konwerentsi ettewalmistusi ja tema eelseid poliitilisi sündmusi kui ka rahwuswahelist poliitilist seisukorda waadelda, siis selgib, et Helsingi konwerents mitte ainult lihtne rajariikide wälisministrite paraad, kohwiõhta ehk piibujutupuhumine ei olnud, waid et selle konwerentsi juttude põhilõnga imperialistlike suurriikide, pea-

asjalikult Inglismaa walitsuse kabinettidest eietati. Inglise lordid, kes mõni kuu tagasi sõjakäigu enamluse ja Nõukogude-Liidu wastase ühise wäerinna loomiseks ette wõtsid, katsusid ka siin, 1. dets. meeoleolu kasutades, oma ketikoeri lepitada ja neid Nõukogude-Liidu puremiseks ühendada. On selge, et Helsingi konwerents Balti liidu loomiseks enamluse hädaohu ettekäändel Inglismaa algatusel kokku kutsuti.

Kõigepealt kerkis see mõte päewakorraks Poolas, kelle kätte teiste riikide saatuse juhtimine Balti liidus pidi minema. Poola kutse peale wastas waimustuse ja nõusolekuga peale 1. detsembrist ärahirmunud Eesti ja Läti töusikkodanlus, kes tuult jalge all tundis puhawat. Kuid juba konwerentsi ettewalmistusel pörkasid liidu loojad lahkkelidega kokku, mis nende riikide wahel alaliselt niihästi sise- kui ka wälispoliitiliste keerdküsimuste alal walitsenud. Wälisministrid tegid küll sõbraliku näo ette, ajasid ajakirjanikkudega juttu ja sõitsid ringi. Eesti „diplomaat“ Pusta, kes paar aastat Poincare, juures kõõgitreppide kaudu diplomaatiat on õppinud, awaldas ülemääralist aktiivsusust. Samuti ka Poola ja Läti ning Leedu wälisministrid. Nende jutuajamistest paistis aga wälja kõhklemine Lätis ja Leedus ja kahekeelsus Poolas. Ainult Pusta oli järjekindel ja „asjalik“ ja „oskas“ „õpetundisi“ Chamberlaini näpunäitel wõtsimata ja wäsimata „erapooletu“ Rootsi ajakirjanduse kaudu Lääne-Euroopa kodanluse rõõmuks Nõukogude-Wenemaa wasta nõnda kasutada, et isegi kuulsa Pariisi turulehtede kuninga „Matin'i“ sulerüütel tarwilikuks pidas Eesti diplomaatidele wäikseid näpunäiteid anda, „mis mõõduandwad kogu Inglise poliitikas“.

Ka nõukogude ajakirjandus on selle peale tähelepanekut pööranud. Iseäranis huwitaw on Marko Polo sellekohane kirjutus „Iswestias“, mis Eesti ja teiste rajariikide seisukorda ja nende wälisministrite tegewut terawalt arwustab ja neile küsimuse risti ette seab: kas Nõukogude-Wenemaa poolt wõi wasta?

Eesti kohta kirjutab Marko Polo muuseas:

„Oma kõlawuse poolest kõige suurem ja wäljapaistwam on Eesti ministri Pusta seletus Stockholmi ajalehe „Aftonbladeti“ kaastöölisele. See seletus on täis wäljamõeldud teateid prowokatsiooniliste wäljaastumistega ja kuritahtliku laimuga Nõukogude-Liidu wasta, mis täieste Eesti ametlikkude esinemiste praeguse siimapilgu stiilile wastab.¹ Wõidetud tööliste werest joo wastunud Eesti ministrid on kaotanud igasuguse silmamõõdu ja tõelikkuse tunde. On olemas täitsa täpseid andmeid — kõneleb Pusta, et wastuhakkamist terwelt Moskwa wast juhiti. Komintern andis wastuhakkamise organiseerimiseks 10 miljoni rubla ja Eesti kommunistid tahtsid Nõukogude-Liidule anda juhust wahele segada jne samas waimus. Meid ei pane sugugi imestama, kui hra Pusta ja tema kolleegade korralduses on kümneid ja sadandeid „Eesti Sinowjewi-kirju“, mis meie päewade moodne saadus on. Meid ei imestaks muuseas ka see mitte, kui „Eesti Sinowjewi-kirjad“ oleks Scotland Yardi (Inglise salapolitsei peawalitsuse Londoni asukoha) wõi Foreign Office (Inglise wälisasjade ministeeriumi) walmistus. Lasteraamatutesse paigutatakse tihti peitepilta: paistab üks kuju, aga kui lähemalt waadata, selgib midagi muud, warjatud pale ja muud sellesarnast. Sarnane on asjalugu ka praegusel korral. Hra Pusta mõirgab Tallinna wastahakkamise üle, aga kui tähelepanelikult waatled, on mõte sootu teistsugune. Ja tõelik mõte on see: Inglismaa tahab Afganistaani jne oma küüsi kiskuda, Chamberlain tahab Indiat ja temale liginemise teesi oma wõimu all hoida. Ma wõin tähendada wäga

¹ Nõukogude-Wenemaa esituse järelepärimise peale sattus „minister“ Pusta wäga täbarasse seisukorda ja püüdis wabandada, nagu ei oleks temal „Aftonbladeti“ kirjasatjaga seesugust jutuajamist olnud. Meie teada ei ole Pusta „Aftonbladeti“ mitte sellekohast õiendust saatnud, Eesti lehtedest aga näeb, et jutuajamine ikkagi olnud, ainult et Pusta ei olewat kirjutatud jutuajamist enne lehele ärasaاتمist läbi lugenuud. Igaüks aga saab aru, et see ainult wormiline wabandus on, mille taha see laia lõugadega „minister“ oma solki, mis ta Nõukogude-Liidu wasta wälja ajanud, warjata püüab. See sissekukkumine on need lõuakangelased nüüd siiski ettewaatlikumaks teinud. Toim.

huwitawa ja autoriteetliku Inglise kuningliku kirjasaatja Sauerweini teadaande peale 30. dets. „Matin'is“. Ta loeb ette Inglise diplomaatia poliitilised sammud, kus ta ei unusta ka Eesti walitsuse tegewust. Kõik need asjaolud wõtab ta kokku tähtsamõttelises ütelus: „mis mõõduandew kogu Inglise poliitikas“. See suur mõte seisab selles, et mannermaad ähwardab wõitlus olemise eest musulmaanide (muhamediusuliste) ja kollaste rahwaste poolt, kes nõukogudewalitsuse liitlased on. Mitte halb ja wäga reaalne wäljendus. Hra Pusta kisendab arwatawast nõukogudewalitsuse abist Tallinna wastahakkamisel, aga tõelikult peitub selles midagi muud ja nimelt: hra Chamberlaini wõitlus asumaade pärast ja, wõib olla, ühes sellega ka oma ilmariigi kindlustamine Balti sadamate Inglismaa oma kätte ahmimise kaudu. Hra Pusta kriiskaw wäljaastumine on abinõu selle eesmärgi kättesaamiseks. Sauerwein tuletab Eestit wäga ümarguses lauses meelde:

„Igaühele on selge, et wäiksed riigid, nagu Läti ja Eesti, ei sõandaks kunagi Wene agitaatorisi hulgaliselt surma mõista, kui nad ei teaks, et neid Inglismaa oma laewastiku lubamisega toetab. Ja kui Nõukogude-Wenemaa teatud kauguses oma kallastelt ei näeks tema kõrguse (Inglise kuninga) miinilaewade suitsu, ei kannataks ta midugi mitte seda werist surwet, mis järgnes pärast kommunistide wäljaastumist Tallinnas.“

Sellest Sauerweini kirjatükist paistab täitsa selgeste, et kõik need nähtused on ainult üks lüli Inglise üldpoliitikast, mis juhitud asumaade kaitseks ja laiendamiseks. Sauerweini kirjatükis on siiski üks asi wäga imelik: mispärast ühtlustab ta praegusel korral Inglise asumaade huwid Prantsmaa huwidega? Sest kõige hiilgawamad silmapilgud Prantsusmaa Aasia poliitikast on põhiliselt kannud sootu teistsugust iseloomu Aasia rahwaste kohta kui Inglismaa poliitika. Samasugust huwide lahkuminekut Inglismaa ja Prantsusmaa wahel peab tunnistama ka Balti riikide asjus, kui otsustaw tund ligineb ja plahwatusaineid on palju kogunud, kui

lahendatakse ilmasõja kaudu Inglismaa ja Prantsusmaa wahel, siis saawad Balti maad üheks Inglismaa positsiooniks ta elu- ja surma-wõitluseks Prantsusmaaga. Sauerweini kirjatükk peegeldab tõeste täitsa selgelt Inglismaa poliitikat tema praeguses kõige kõrguses wäljenduses, kui ka asjade tõsist seisukorda. Eestimaa on praegusel silmapilgul, kui nii wõib ütelda, Suur-Britannia eelpost wõitluses Aasia pärast. Hra Chamberlain ei kaitse Indiat mitte üksnes Afganistaani mägistel kõrgustikudel, waid ka Narwa jõe kallastel. Kuid mispärast toob siis hra Pusta nii heatahtlikult oma maa ohwriks Inglise tooride (wanameelsete) India, Afganistaani, Persia jne huwidele? Mispärast ta niisuguse walmisolekuga Eesti selle Moloki lõugade wahel heidab? Kas tõeste Eestil nii huwitaw on City (Londoni pangahärrade) ja Inglise lordide ilmahuwide eelpostiks olla? Sauerwein eksib aga siiski suureste ühes asjas. Inglismaa ei ole meile Balti meres mitte nii hirmus. Hra Pusta, lubage teid hoiatada: Inglismaa teid tegelikult ei aita. Teie panete katsele meie pikameelsuse. Aga kui selle lõpp tuleb — Inglismaa teid ei päästa. Kui meie wäed Warssawile liginesid, ei pannud Lloyd-George ultimaatum neid üheksgi minutiks seisma. Mitte Inglismaa ei päästnud Warssawi. Inglismaa ei saanud seal midagi teha. Tema selleaegne ultimaatum paljastas ainult tema jõuetust niisugustes asjades. Ja sellepärast, hra Pusta, olge ettewaatlik ja ärge liiga palju meie pikameelsust pingutage. Eesti laimawad esinemised hakkawad meid ära tüütama. Juba üle kuu kestawad need sigadused. *Quosque tandem* (kui kaua...)? Tallinna wasta hakkamine tõi esile veel ühe wäga huwitawa joone: rahwa suurema enamuse ükskõikuse walitsuse saatuse wasta. Walitsuse kildkond tormas wastahakkanute wasta, Eesti rahwas aga awaldas ükskõiksust oma walitsuse wasta. Tuleb otsekoheselt öelda: Eesti on olemas ainult sellepärast, et Nõukogude-Liit ta wasta korrekne on. Laialised rahwahulgad Eestis on ükskõiksed

Pusta, Laidoneri, Akeli ja teiste walitsuse wasta. Eesti wabariik elab ainult meie korrektsuse pärast. Hra Pusta tahab Lääne poliitilistesse ringidesse arwamist istutada, nagu ei oleks nõukogudewalitsus Tallinna wastahakkamise asjus mitte korrektne olnud. Hra Chamberlainile on see wäga mokaamööda, kuid see ei wasta tööle. Nõukogudewalitsus oli wäga korrektne, absoluutselt korrektne, mis nähtawale tuli 1. detsembril. Tema oli isegi liiga korrektne, mis ilmub Tallinnas wõimul istuwa kildkonna lõp-mata edasikestwas mudalooimises ja urgitsemises, mida ta meie wasta tarwitab.“

Niisugune on Marko Polo arwamine poliitilisest seisukorrast Eestis pärast 1. detsembril ja enne Helsingi konwerentsi.

Kui me Helsingi konwerentsi tagajärgi waatleme ajakirjanduse walgustusel, siis paistab silma kõigepealt terve rida üksteisele wastakäiwaid mõtteawaldusi. Püütakse sõnakõlksude abil, nagu alguses nägime, rahwahulke sõjalise liidu olemas-olu kohta eksiteele wiia. Siin kasutatakse ära Soome sotsialistide arwamist, kes enne Helsingi konwerentsi, Pusta seletuse puhul Riia Wene lehe kaastöölisele, milles ta kinnitanud olla, et Balti liit tegelikult olemas on, ägedalt wasta astusid. Nagu teada, jäi Soome oma endistele seisukohtadele truuks, mis ta 1922. a. Warssawi sõjalise lepingu-sõlmimise puhul wõttis. Teatawaste ei kinnitanud Soome parlament seda lepingut. Nüüd wõtsid walitsewad Soome poliitilised ringkonnad Nõukogude-Wenema ja Poola waheliste kokkupõrgete wõimaluste kõrwal arwele ka Poola ja Rumeenia ühinemise wõimaluse Wenema ja Rumeenia kokkupõrke puhul ja ei usaldanud end lepingu alusel Poola kaudu sellesse wõimalikku wõitlusesse lasta kiskuda. „Suomen Sosialidemokraatti“ kirjutab:

„Wene poliitilised ringkonnad — waja seda ükskord awalikult öelda — on koguni teisel seisukohal Soome, kui teiste Balti riikide iseseiswuse asjus. Sellele tõeasjale leiame ajaloolise sele-

tuse. Meile kasulik seisukoht Wene ringkondades on pärit juba sellest ajast, kui Soome Wene külge liideti. Juba siis oli Soome „*sui generis*“ (omapä-rane). Soomel oli parlamentne kord, oma walitsus, oma rahandus ja muud riiklise korralduse tundemärgid. See tõeasi on õpetanud Wene poliitilisi ringkonde Soome peale hoopis teise silmaga waatama kui end. Wene piiririikide rahwaste peale, kes Wene keksasutus-tega ühenduses olid. Sarnane seisukord wältab praegugi edasi. Kuna Soome iseseiswus wenelasele täieste loomulik ja arusaadaw näib olewat, ollakse teiselt poolt arwamisel, et niipea kui demokraatia Wenemaal wõimu oma kätte saab, ühendatakse Balti riigid ja ka teised piiririigid jälle, kas föderatiivselt wõi mõnel teisel kujul, Wenemaaga. See mõte pole sugugi nii wõõras isegi Balti riikides. Meil Soomes ei leidu sarnasele (liiduloomise) mõttele mingisugust pinda. Meie ei taha rohkem sellest, meie naabritele piinlikust asjast rääkida. Oleme sellega tahtnud ainult tõendada, et meil ei ole mingisugust liitu Balti riikidega. Naabririigid peawad aru saama, et Soome, kuigi ta tahab alal hoida paremaid wahekorde Balti riikidega, tahab siiski tulewikus oma wastutuse peal senist poliitikat edasi ajada. „Soome tahab parema meelega kõr-wale hoida liitudest, mis too-wad wast enam hädaohtu kui kasu“, sest Balti liidule ei wõiwat kuidagi nii suurt tähtsust anda, nagu Pusta seda teeb.

Nii jäi siis Soome oma eraldi seisukohale. Kuid põhjused ei olnud seks mitte need, millest Soome sotsialistid oma naabritele tontu loowad. Soome ei tahtnud end Balti liidu kaudu Poola ülemwalitsuse alla anda. Ta kartis, et Wene-Poola ja Wene-Rumeenia kokkupõrgete puhul sõjakeerdu kistud wõib saada, mis mitte Soome huwides ei ole.

Mis puutub Lätimaasse, siis on ka sel küllalt põhjust liiga ligidat sõprust Poolaga karta. Rääkimata alalisest tülist Lätimaa ja Poolama wahel kuue Läti walla pärast, mille kohta Poola ütleb endal õiguse olewat, sest et seal palju poolakaid elab, teab Läti, et Poola

ammu Liibawi ja Miitawi sadama järele ihaldust tunneb.

See on pildikene rajariikide puhtsisepoliitilistest küsimustest, mis päewakorras seisid konwerentsi kokkukutsu- mise silmapilgul.

See pilt oleks puudulik kui teda ei täiendaks: 1) nõukoguwastase wäerinna loomise hoogtööga ja 2) woitlusega enamluse hädaohu wasta, mida Englise wanameelne kabinet alustas ja mille läbiwiimiseks ta rajariikisi püüab kasutada. Balti riikide liidu loomine oli juhitud Nõukogude-Liidu wasta ja on üks lüli Englise praegusest poliitikast Nõukogude-Liidu wasta. Kõige paremat tunnistust sellest annab Poola wälis- ministri Skrzinsky seletus ajakirjanikudele konwerentsi eel, milles ta kõrwuti seab woitlust enamlusega, mida juhib Englise wanameelsete kabinet ja need püüded, mida rajariikide tegelased rakendanud liidu loomiseks.

Missugusele otsusele jõudis konwerents?

Me tõime alguses awaliku ja ametliku seletuse konwerentsi tagajärgedest. Nimetamise wäärt on weel wahekohtu protokollil allakirjutamine, passide wiseerimise kergendamine jne. Mis puutub wahekohtu protokollisse, siis on see Rahwaste-Liidu tuttawa Genfi protokollil kordamine sõjajõudude wähendamise ja wahekohtu kohustustest palju lihtsam, tagasihoidlikumas ja ettewaatlikumas toonis.

Helsingi konwerentsil ei olnud üldse juttu sõjawägede wähendamisest, ja sellepärast ei ole ka kindlaks määratud side sõjajõudude wähendamise ja wahekohtu wahel.

Sõjajõudude wähendamise poliitika õpetunnid on nähtawaste rajariikide wälisministrid niisuguste katsete eluwoimetust uskuma pannud. Teisest küljest on wahekohtu leping täitsa piiratud iseloomuga, mispärast wahekohtu kokkuleppe aineteks ei wõi olla ei territooria, ei organiseerimise ega rahwuswähemuste küsimused. On täitsa selge, et kui nimetatud küsimused wahekohtule alluwate asjade hulgast wälja jätta, siis sellest üldse midagi järele ei jää. Niisugusel kujul on wahekohtu leping

ainult dokument, mis igasugusele wahekohtule wasta käib.

Need küsimused jäeti wahekohtu lepingust wälja Läti nõudmisel, sest see kartis, et Poola walitsus 6 Läti walla ja Poola rahwuse küsimuse Lätis wahekohtu kätte otsustada annab.

Kuid see asjaolu, et Poola niisuguse järelandmisega Lätile leppis, wiib meid mõttele, et Poola seda kindlaste mingisuguse tagamõttega tegi.

Kas piirdus konwerents ametliku päewakorraga?

Meie oleme walmis tõendama, et peale ametliku päewakorra weel ka teine oli, millest ei kirjutata ega räägita. Meie arwame, et ka teist programmi konwerentsil arutati, ja et see woitluse ühtlustamist kommunistliku hädaohu wasta sisaldas.

Missuguseid tagajärgi selle „mitteametliku“ programmi arutamine andis, seda on praegu raske ütelda — kuid see selgib lähemas tulewikus. Woitlus kommunistmuse hädaohuga on praegusel silmapilgul ka teistel maadel wiigileheks muude eesmärkide kättesaamiseks. See woitlus liitub Balti riikides Englise walitsuse poliitikaga. Ta annab Poolale organisatsioonilised wormid oma ihaldatud ülemwalitsemise eesmärkide läbiwiimiseks Balti riikides.

Töörahas Nõukogude-Liidus jälgib tähepanelikult rajariikides kujunewat olukorda. Rajariikide ajakirjandus kat- sub asja nii kujutada nagu oleks Nõukogude-Liit närwilik rajariikide liidu wõimalikkuse pärast. See on wale. Ei ole tarwisgi kaugele nägemist, et aru saada, et Balti riikide liidu saatus ja tema olemine mitte Balti riikidest ei olene, waid ilmariikide poliitikast.

Selles mõttes wõiwad Helsingi konwerents ja tema tagajärjed ainult ilma- poliitika näitelawal kujunewate rühmituste nõrgaks wastapeegelduseks olla.

Baltimaade töörahas aga peab walwel ja walmis olema, oma mõjuwa rusikaga wahele lööma, kui ilmariikide walitsejad oma Balti ahelakoeri oma huwidel tahawad ära kasutada, neid Nõukogude-Liidu wasta astuma ässitades. Siis tuleb neile otsustaw hoop anda.

J. R.

18. WEEBRUAR

18. weebruar¹ on saarlastel tähtis päew. 18. weebr. 1919. a. lõppes Saare töölise ja talupoja kannatus otsa ja õhtul päikese loojamineku punal saatis ta esimesed kuulid Muhu väina kaldal lagedal jääl oma kurnajate kehasse. Oli otsusele tulnud, et Eesti kodanluse poolt puhutud „Eesti riigi“ tegemine enam naljajutt ei ole, waid tõeasi, mis rahwa ja iseäranis waesema kihi wabaduse rõõwib, maksud rängad toob, nälga, wiltsust, nurisejatele wõllast ja werist kättemaksmist järeldab.

Siin ei olnud pörandaaluseid ässitajaid, siin ei olnud „riigikukatajaid“ kommunistisi, waid 60-tuhandest elanikust tõusis kui üks mees öö-päewa jooksul 5000 meest üles, igamees oma sõjariistaga, kellel kroonpüss, kellel jahipüss, mõnedel kuulipildujad regedel, wikat, sirp, kirwes wõi teiwas selgas. Saarlaste ülestõusmine kuus aastat tagasi ei olnud mitte jalutusekäiguks ega meeleawalduseks mõeldud, waid wõitluseks elu ja surma peale nende wasta, kes üdini wihatud Balti parunit pukile tõstsid. Kui kogu Eesti töö- ja talurahwas nii suurel arwul kui saarlased oleksid „Eesti riigi“ loomise hädaohtu mõistnud ja ennast mitte iseseiswuse lällutajatest joomastada poleks lasknud, siis ei oleks tänasest päewast 6 aastat tagasi „Eesti riiki“ enam olnud. Weel tähtsam oli sel ajal et pool Eestimaad Eesti Kommuna all oli, ja nii oleks kadunud see werehurdakari, kes praegu Eesti töölise ja talupoja kõrisid lõikab ja tuhanded paremad seltsimehed oleks meil alles.

1918. aasta sügisel, kui Saksa okupatsiooniwäed Saaremaalt lahkusid, pääsid Eesti kodanlised ajalehed Saarele teadetega, et katwetakse ja ollagi Eesti iseseiswaks riigiks kuulutatud, mida suurriigid Inglis, Prantsus, Itaalia jne tunnistanud. Kained ja sügawamalt mõtlejad saarlased, kes kaugel ja wabalt igasse maailma kaarde tööle käima olid harjunud, ei wõinud kuidagi rahule

jääda, et neid peale Eestimaal töökäimist riigipiiridega kitsendatakse ja enda tööjõudu oma hallparunitele näljast lõhnawate pennide eest müüma sunnitakse. Hüüdsõnaks oli: „Maha mõisnikkude walitsus!“ mis tähendas: ei Saksa paruni ega Eesti mõisniku walitsust, waid kõik tööliste ja talupoegade kätte.

Enne jõulut 1918. a., kui Kogula wallast sõjawägi saadeti wilja wõtma, wastasid Kogula mehed: „Meie mõisnikuwalitsusele sõja jauks wilja ei anna.“ Siit toimetati ärksamad mehed Kuresaarde wangi. Ära pääsis Tõnija küla taluperemehe poeg Aleksander Koit, keda taga otsiti, siisgi aga wallast walda käis kui pörandaalune ja sõna jättis, et kui mobilisatsioonikäsk wälja kuulutatakse, mida Suure väina kinnikülmamise ajaks oli oodata, siis mitte sõtta minna ja wasta hakata. Nüüd juba iseenesest päris loomusunnil, kui üksikute waldade wiisi noorimehi Kuresaarde rahwawäe komisjoni käsutati, sai wõimalus kõigile mobiliseeritutele otsuseid wasta wõtta, et mitte sõtta minna, waid wasta hakata, esimised kuulid oma käskijale kehasse, auk jäässe ja jää alla! Ja otsustatud sõnad saadeti Muhu rannas Wirtsu wäinal 1919. a. 18. weebruaril täide. Proowikulidega saadeti oma juhid ja käskijad „ahwenapatta“.

Siit pöörati ümber, koguti Kuresaare pool seiswatest waldadest öö-päewa jooksul, surmanuhtlusega ahwardades, kõik 45-a.^m mehed ja sõjariistad. Wiie päewa jooksul oli kõik maa jalul ja Kuresaar ümber piiratud. Wasta saadatud kaitseliitlased ja kooliõpilased olid maal igalpool sedawõrd ülestõusjate käest lüüa saanud, et kodanlus neid meeheitel ainult Kuresaarde kokku käsutas, keda linnaulitsatele ja wiljapuaeadadesse ära peitis. Kuresaare kodanlus (õigem wäikekodanlus) oli meeletuks ja keeletuks hirmunud. Juleti ainult salaja ohata: mis teha, kuidas olla, kumma poole parem hoida jne. Punastest piirajatest olid koledad kuulujutud lendu pandud, et need tulla kõiki tapma, rõõwima ja põletama.

¹ Üksikasjaliselt waata W. Kingisepa „Iseseiswuse ikka all“ ja „Klassiwoitlus“ nr 44 a 45.

Kõik piirajate punawägi oli polkudesse ja roodudesse jaotatud, keda endised sõjast tulnud sõjawäelased ja ohwitserid juhatasid. Igal mehel oli 5 päewa leib kaasa wõetud, iga wäiksema kui warguse katse eest oli surmanuhtlus. Sarnaselt oli jõudnud ennast wabadust ihkaw töörahwawägi 5 päewa jooksul korraldada.

Kõik oli hea, meeoleu ülendaw, keegi ei mõtelnud enese peale, waid kõik olid ühiselt wäljas ühise üleüldsuse suure asja eest, et kurnajatest pääseda. Ehk siin küll üleüldine ja igal polgul oma staap oli, ei istunud seal mitte kõik sõjastradeegid, waid mehed adra ja labida tagant. Pealetormamise wihast unustati seljataguse kindlustamine. Walge-Eesti wägi tuli Haapsalust jääd mööda Muhusse, ja siin oli tal esimine lahing pidada Muhus olewa punawahiwäega. Siin saiwad esimised punawäelased surma walgete kuulide all.

Kuresaare wangikongis olleskuulsin muhulaste kangelaslikkusest. Kõigilt punawäelastelt küsitud — jutustas Eesti walgekaartlane — kas nad Eesti wabariiki tunnistawad, kõik wastanud eitawalt, mille järele nad ükshaawal maha lastud. Kangelane olnud üks Muhu plika, ohwitserile wäga meeldiw ja ilus, keda mahalaskjad mõelnud elusse jätta; nad nõudnud talt mitu korda Eesti riigi tunnistamist, aga plika olnud liig „kangekaelne“, pannud käed puusa ja hüüdnud: „Laske! Suren kui punane, elagu punawägi!“

Siin sattus punawäe wahiposti telefonijaam walgete kätte, kes teatasid, nemad olla Tallinna poolt tulew saarlastele appi tõttaw punawägi. Nüüd hakkasid walged wäed Kuresaare poole marssima, 60-werstalisel teel „laskeharjutusi“ tehes. Kui maantee ääres rahuline elanik liikumas nähti, sihtis walgekaartlane, katsudes kas märki saab. Niisuguse märgilaskmise läbi langes kümme-kond waikseid elanikka.

Upaküla karjamaal ja põllul löödi lõpulik lahing ja wõeti meie esimised seltsimehed wangi. Surma sai siin ligi sada punawäelast. Nüüd hakati täistuubitud wangimajadest kümme-kondade wiisi ööseti mahalaskmisele tasima ja sinna uusi ohwrid maalt juure tirima. Kogu maa külwati walgekaardi salkadega üle, kes wangistasid, maha lasksid, ihunuhtlust jagasid ja wägistasid. Isegi Tiinuse mõisas, paruni ruumides, pandi rüüstamine toime. Nõnda rahustati terve nädal, siis jõudis prokurör Teemat pärale ja sõjawäljakohus hakkab wastahakajaid „üle kuulama“. Ühtlasi lasti kuulujutt lendu, et Teemant mahalaskmise armulikult ära keelanud. Polnud aga enam keda maha lasta, wangispeetawad olid juhuliselt kinni püütud. Nii oli Saaremaa ja Muhumaa ligikaudu kuu aega sarnase wägiwallawalitsuse all, nagu see walitses Tallinnas peale 1. detsembrist.

Ei wõi tähendamata mööda minna sellest, et kui Nõukogude-Wenemaa ja Eesti wahel Tartus rahuleping tehti, siis oli Kuresaares arwamine, et Eesti sellest ajast Nõukogude-Wenemaaga liidetakse, mille hirmul ka Saaremaa wastahakkajate süüdistusmaterjali läbi waadati, wist et oma hirmuwalitsuse weretööd warjata ja õigustada.

Weriselt ja unustamatalt lõppes saarlaste wastahakkamine. Unustamata mölgub saarlaste meeles mälestus kangelastest, unustamata on Eesti kodanluse wereahnus töörahwa üle ja ärakustutamata mälestus kodanluse walitsuse wiisidest. Au langenutele Saare- ja Muhumaa rabades ja kungastel. Kõige suuremale ühishauale Kullimäele kerkib kord teie auks, langenud seltsilised, ausammas. Kuus aastat tagasi Saaremaal langenud seltsimeeste ees paljastab proletariaat täna nende kangelaste auks oma pead. Maha timukad, elagu töörahwa wõim!

A. W.

Täna wusest jaanuarist alates ilmub „KLASSIWÕITLUS“ korralikult kaks korda kuus: iga kuu 1. ja 15. päewal. „KLASSIWÕITLUSE“ 51. nr ilmub 1. märtsiks, 52. nr 15. märtsiks jne.

Eesti töölisteklassi organiseeritud jõud

Klassiwõitlus Eestis on otsustawasse ajajärku jõudnud. Ajajärku, kus „rahulik“ organiseerimisetöö awalikuks klassisõjaks on kujunenud ja kus legaalsed organiseerimisetöö wormid wiimaseni kauwad ja kogu töölisteliikumine „põranda alla“ surutakse.

Selle artikli ülesanne on lühikestgi ülewaadet anda Eesti töölisteklassi organiseeritud jõududest, selle järkjärgulisest kaswust ja alalisest surwest, mis Eesti töölisteliikumise saatjaks on olnud „wabariigi“ algusest peale kuni awaliku ülestõusmiseni.

I

Mõned töölisteliikumise tundjad, wõikes tahawad seda olla, „arwawad“ et Eesti tööliste riad ei ole küllalt organiseeritud, mis oleks eeldanud edukat wõimu waldamist. Selle üle on muidugi raske waielda. „Rewolutsioonilised“ isesotsid Eestis kõnelesid sedasama niikaua, kuni nad päris sotside kaissu langesid; kuid kogu „rewolutsioonilise“ pillekaaritamise aja ei loonud need wahwad rewolutsionäärid mitte ühte töölisteühisust ega muud töölisteorganisatsiooni, ei püüdnutgi midagi teha töölisteriidade koondamiseks peale rewolutsiooniliste sõnade lõksutamise. Sotsid ei ole kunagi töölisteliikumises kaugeemale saanud kui tõendamiseni, et töölistel polla weel küllalt organiseeritud ja sellepärast piawad demokraatia tiywa all elama ja „organiseeruma“. Kõigil neil wäidetel tööliste organiseerimatus üle on enamusega samapalju ühist kui misjonääri tõendusel, et kõik siis paradiisi pääsewad kui ristiusk astuwad. Sotsialistilised papid ei awalda sugugi vähem ebatõtt, rääkides rewolutsiooni puhkemisel tööliste „organiseerimatuses“ kui päris papid ristiinimese patukoormast, mis takistuseks taewa pääsemisel.

Muidugi oleme kaugel sellest, et tõendada: Eesti töölisteklass oli lõpulikult organiseeritud. Waewalt „saabub“ kunagi niisugune ideaalne seisukord töölisteliikumises kodanlise diktatuura surwe all.

Missugustes tingimistes alustas Eesti töölisteklass oma ridade koondamist?

Kui Eesti „iseseisew“ riik „loodi“, siis olid ainult ametiühisuste algrakukesed Eestimaal. Ametiühisusline liikumine Eestis tärkas elusse pärast pikki reaktsiooniaastaid 1917. a. Terwe ria 1917. a. rewolutsioonilise liikumise iseäralduste tõttu ei saanud ametiühisusline liikumine mitte esimiseks päewaküsimuseks, waid selleks oli proletariaadi wõimu waldamise küsimus. Kuid ka kodusõja aastatel 1918—1919 ei wõinud, juba metsiku surwe pärast, ametiühisuste organiseerimiseks kuigi suurte tagajärgedega tööd teha; vähemalt see töö ei annud neid tagajärgi. Parteiline töö aga seisis igal proletaarlasel aktiivse kaasabi andmises oma wõitlewatele klassiwendadele.

Nii algas töölisteklass Eestis kõige metsikuma terrori all oma organisatsioonide ülesehitamist. Tingimised selleks olid kõige raskemad. Saksa okupatsioon oli ainult organisatsioonide riismed järele jätnud. Töölistel oli ainult mälestus ühisustest ja parteist, aga organisatsioonid puudusid. Neid tuli looma akata. „Demokraatiline“ wabariik aga äwitas need organisatsioonid, kus mitte ei lauldud hoosianna „iseseiswusele“ ja Eesti tõusikule.

Kui kodanlus ilma tööliste abita ja tuetusega läbi ei saanud, siis tegi ta ilusaid lubadusi wabaduste ja elulahe-duste üle. Tegelikult taltsutasid Laidoneri kondimurdjad Pagari uulitsalt igat töölisteliikumise eneseawaldust. Klasseadlised töölistel pidid kõik jõu kokku wõtma, et osaltgi neid lubatud wabadusi kasutada. Nii tekkis mõte ja sellest kaswas tarbe esimest ametiühisustekongressi kokku kutsuda, et alust panna tööliste organiseerimisele. Sotsialistilised ministrid häbenesid kongressi kokkuastumist takistada, kuigi nad kartsid et kongress wõib sotsid kontwõerasteks kuulutada. Keset klassisõja mõllu astub Tallinnas augustikuu lõpul 1919. a. kokku esimene ametiühisustekongress.

Esimine Eesti ametiühisustekongress jääb Eesti töölisteliikumise ajaloosse

punase tuletornina, kust esimised heledad walgusekiired tungisid „demokraatia“ pimedasse öösse, walgustades seda wasikawaimustust „isamaa“ pärast, millega Eesti töölistkonda taheti kihwtitada.

Mis sai 1. ametiühisustekongressil keskküsimuseks?

R a h u.

Ametiühisused nõudsid rahu. Nõudsid werewalamise lõpetamist. Aga rahunõudmine ei olnud sel ajal mitte üksi kõige suurem „riiklik kuritegu“, waid ka kõige mõjuwam kodanluse ja sotside wale ja pettuse paljastamine. See samm oli esimine eksam Eesti tööliste klassiteadwusele.

Eesti tööliised näitasid ilgawalt oma klassiteadwust. Kongressi deklaratsioon rahuküsimuses sai pöörepunktiks kogu Eesti töölistkonna organiseerimises. Inglise sõjawäelise esituse prowokatsioonilist ettepanekut Tallinna ametiühisuste kesknõukogu esimehele, et ametiühisused kodanluselt wõimu ära wõtaks, lootes Inglise tuetuse peale, hinnati kongressil wääriliselt. Kongress andis lühikese wastuse: nõudis Inglise sõjawäelise esituse wälja saatmist ja rahutegemist Nõukogude-Wenemaaga.

See oli kõrwalops Eesti kodanlusele. See wastus maksis meie 25 parema seltsilise elu Isborskis, aga teistsugust wastust ei wõinud klassiteadliised tööliised anda. Kes Eesti ametiühisuste 1. kongressi taktikas näab liig „käremeelset“ taktikat, see ei mõista ülepea midagi Eesti töölisteliikumises, sest iga-sugune teine taktika, kas teadlikult wõi teadmata, oleks Eesti noored ametiühisused äwitanud — naad sotside kaissu lükanud.

Organisatsiooniliselt hakkasid ametiühisused meil alles kujunema peale 1. ülemaalist ametiühisustekongressi. Walitsewa terrori mõjul läks see kujunemise protsess pikkamisi. Poliitiliselt aga muutusid ametiühisused kindlaks kantsiks, mida üksigi sotside pealetungimine ei jõudnud murda. See kindlustas organisatsioonilise töö edukäigu lähemas tulewikus.

Üleüldiselt wõime juba sellest näitusest näha, et kodanlise diktatuura

maal kunagi tööliste organiseerimist ei wõi mõeta tugewate ja arwurikaste organisatsioonidega (selle eest hoolitseb juba politsei, et rewolutsioonilised organisatsioonid kunagi tugewaks ei saaks kujuneda), waid selle poliitilise tasapinnaga, millega tööliised endi kui klassi huwisid, kaitsewada oskawad ja otsustawa wõitluse wajadust kodanluse ja töörahwa wahel tunnistawad.

Siin wõime ainult lühidalt piatada selle juures, missuguse kallaletungimise osaliseks said ametiühisused peale 1. kongressi laialiajamist sotside poolt. Eesti Noske — Hellat — ütles kodanlistele ajalehemeestele, et ametiühisused pidid sotslikkudeks muutuma. Sotside juhid alustasid pealetungimist. Laastatud ühisustes lootsid sotsid nõrgematele ja noortele tegelastele „augu pähe“ rääkida. Nende kuldsuud: Alma Ostra ja Juhanson olid alalised külalised Tallinna ametiühisuste kesknõukogus. Kuid sotside teud olid niwõrd lahkuminewad nende sõnadest, et nad kedagi uskuma ei jõudnud panna oma sõnadesse. Neid hääletati wälja. Aga ka wäljahääletamine ei heidutanud neid libusid. Neist kontwõerastest ei saanud muidu lahti, kui järelijäänud kesknõukogu liikmed akkasid sotside eest oma koosolekuid warjama. Enam kui pooleaastase heitluse järele jätsid sotsid wiimaks tööliised rahule. Ja kuni siamaale ei ole sotsid oma lubadust kodanluse ees mitte täitnud — ühisusi sotslikkudeks teinud, mille eest neile tihtigi kodanluse poolt on etteheiteid tehtud ja isegi õpetatud kuidas waja ametiühisustes „töötada“.

Pealeselle tegi organiseerimisetöö raskeks kodanluse surwe. Kodusõda oli lõpule jõudnud. „Rahu“ aja tingimised eranesid wäga wähe sõjaaegsetest. Aga üleüldised kodanlise riigi arenemise seadused ja puhkewad wastaolud tegid organiseerimisetöö siisgi kergemaks. Esimise riigikogu walimised 1920. a. tõendasid, et ametiühisused juba hulkade organiseerimiseks hiiglatöö on ära teinud. Walimiste tagajärjel said sotsid haledaste peksta, „tööerakondlased“ tulid wähema kriimustustega, siisgi aga tubliste muljutult walimistelt tagasi. Eesti rewolut-

siooniliste tööliste järjekindlus ja organisatsiooniline ühtlus ei jätnud oma mõju awaldamata.

II

Majandusliselt oli Eesti tõusik veel 1920. aastal kujunemata. Kui jätta kõrvalle wasikawaimustus „iseseiswuse“ mesinädalatel, siis paistis tõusikkodanlusele majanduslik arenemine ikkagi kaunis lootusrikkana. 15-miljoniline põhi-kapital, mis Wenemaalt saadi, suurendas iga spekulandi lootust „heale tulewikule“, sest summa oli iseenesest ju Eesti jauks suur. Tõnissoni walitsus ühes sotsidega elas kuni esimise riigikogu kokkuastumiseni „teise korra“ peal ja ei saanud ikka veel aru, et kodanlikes riigis kodanliste seaduste järele peab elama. Tõnissoni aegne „Erkat“ ja teised riiklised ettewõtted läksid otse wasta tõusiku riigimõistele, kes ühtgi kontrolli, ühtgi kitsendust ei sallinud. „Erkati“ majandusline mõju andis en-nast kohe tunda. Sõjaajal üleskruuwitud hinnad ei langenud nii kiireste kui seda elanik ihkas. Margakurs hakkas langema ja tõi uut elukallidust.

Raudteelaste streik 1920. a. augusti-kuul oli esimine protestimeeleawaldus kodanluse sahkerdamise poliitika wasta. Põlewat materjali oli niipalju kogunud, et üldstreik mängides tõsiasjaks sai. Walitsewale bandale, kes oma iseseis-wuse waimustuses ikka veel ei jõudnud arenewaid klassiwahekorde kainelt hinnata oli see suureks üllatuseks.

Haledusega riiki ei walitseta! ütles Tõnisson oma walitsemise lõpul, kui ta raudteestreiigi weriselt maha surus. „Päewalehe“ ärimehed lisasid sellele walimiste ajal juure: walige kodanliselt. See tähendas et walige neid, kes oska-wad kodanliselt walitseda.

1921. aastaga algab Eestis tõsine sahkerdamine ja „walitsemine“. Tööliste-liikumisesse tõi see aasta niipalju uut, et Eesti töölisteklasse asus rewolutsiooni-lise parlamentarismuse ärakasutamisele töörahwahulkade organiseerimiseks. Töö-listeorganisatsioonide poliitikaline kujunemine wõtab ikka selgema iseloomu. 1920. a. kewadel koosistuwal maatöö-listeühisuste kongressil laulsid sotsid oma wiimast luigelaulu töölisteliikumises. See oli sedaenam tähelepandaw, et sot-

sid olid maatöölisteühisuste asutajad ja organiseerijad. Nüüd kihutati nad minema. Niisama hakkas sotside tunnike lõpule jõudma linnades — Tartus, Pär-nus, Narwas, tööstusetöölaliste seas, kus nad kõige kauem wasta panid.

Mitte juhuslikult ei tekkinud 1920. a. — pärast klassisõda — Eesti Iseseisew Sotsialistline Partei, ehk tööliste keeles — isesotsid. Oleks imelik olnud kui neid mitte ei oleks tekkinud. Hans Kruus, Piiskar, Bleimann ja komp. kaswasid nagu muinasjutuline mereneitsi mere-wahust — töölisteliikumise tõusu keerus, kui klassilised wahekorrad veel wiimse terawuseneni ei olnud wälja kujunenud ja kui igasugustel sõnategijatel kerge asi näis olewat töölisteliikumises „tähtsat“ osa etendada. Niipea aga kui üleüldine klassidesse gruppeerimine mõõda jõudis, kui rõhuw enamus teadis kuhu ta piab minema ja kellega minema; kui selle tagajärjel politseilised surwed tööliste-liikumise tegelaste wasta karmiks läksid: siis kadusid isesotsid näitelawalt, hakkasid Kommunistlist Internatsionaali „ar-wustama“ ja omale „autonoomiat“ nõud-ma; siis läksid nad tagasi oma ema rüppe: sotside juure. Isesotside „teenu-sest“ Eesti tööllstelikumises wõib ainult kui wahepealsest lülist juttu olla, mis aitas paindliksi kalduwusi töölisteliikumi-sest wälja kihutada. Organisatsiooniliselt tõi isesotsid niipalju kasu töölisteliiku-misele, kuipalju nende organisatsioonid klassiteadliste tööliste kogumise kohta-deks olid. Hans Kruus nimetas oma parteid „lääbikäigu hoowiks“, mille kaudu Kommunistlisesse parteisse minnakse. Aga ka sellesse „koridorisse“ minek sündis just wasta isesotside juhtide taht-mist, nende wastaseismisel. Seda peak-sid meeles pidama kõik, kes armasta-wad põgenenud isesotside liiderites ülis-tada Eesti tööliste „juhte“ wõi nende eest käemeesteks hakkawad.

Eesti töölisteorganisatsioonid muutusid aast-aastalt kindlateks klassiwõitluse-organisatsioonideks. 1921. aastal laiuta-wad punased ametiühisused oma mõju wabrikuanemate-nõukogude peale. Wab-rikuwanemate-nõukogude kongressi ette-walmistusetööd muutuwad wiimaks otsus-tawaks wõitluseks kommunistliste töö-liste ja sotside wahel (olgu klambrites

üeldud et isesotsid wabrikuwanemate-nõukogudes mingit osa ei etendanud, kuigi see partei siis oma kõrguse tipul seisis — see näitab kuipalju ühist oli isesotsidel (töolistega). Esimene wabrikuwanemate kongress oli oma enamuses punane. Kongressil leidis rõhuwa enamuse poolt kinnitust wabrikuwanemate ja töölisteühisuste koostöötamise eelnõu, millele sotsid wasta waidlesid. See oli rewolutsiooniliste tööliste, eestkätt ühisuste wõit, mitte üksi poliitikalise, waid ka organisatsioonilise. Töölisteühisused painutasid ühisuslise distsipliina alla wanematenõukogude aparadi, panid selle ühisuse huwides töötama. See kiirustas üleüldist ühisuslise organiseerimise tööd ja tegi selle töö hulgaliseks. Meie ei räägi siin neist küsimustest, mis ühisuste algatusel wabrikukoosolekutel arutusele wõeti. Suur organisatsiooniline ja kaswatusline tähtsus ühisuste ja wanematenõukogude koostöötamisel oli juba sellel, et ühisuse läbi kogu wabrikukomiteede tööd juhiti.

Aastatel 1921 ja 1922 tõusis ühisustesse organiseeritud tööliste arw Tallinnas 9000. Metallistisi oli Tallinnas ühisustesse organiseeritud üle 3000. Ühisuste arwu ja liikmete kohta ei saa tarwiliste materjaalide puudusel täpseid arwusi tuua üle-eestilises ulatuses, aga 1922. a. lõpul koos-istuwal 2. tööliste-ühisustekongressil oli esitatud üle 20 000 ühisuseliikme. Ühisuste ümberkorraldamine tööstuspõhjusmõtte järele wiidi Tallinnas enne 2. kongressi läbi ja teistes linnades hiljem.

Siin wõib ainult möödamannes tähendada, et iga aasta pandi walitsuse poolt

toime põhjalikud organisatsioonide rüüstamised. Kõige suurem neist oli, peale 1924. a. rüüstamise, 1921. aasta lõpul, kui wangistati pea kõik parlamendi ja omawalitsuste töölistesaadikud ja ühisuste tegelased, mille tagajärjel sepsitseti „115-ne protsess“.

Aastad 1921—1922. olid Eestis kui tööstuse „õitseastad“. Milles seisis „tööstus“? Dwiigatelis ja Balti-Wene tehases Nõukogude-Wene wedurite parandamises. Mujal tehastes ja töökodades labidate ja sahkade walmistamises. Ses kahes wabrikus leidis tööd sel ajal kuni 2000 töolist. Kui juure arwata teised tehased, wabrikud ja töökojad, mida sel ajal laialt asutati, siis wõib ilma liialduseta ütelda, et Tallinnas oli üle 12 000 tööstustetöölise.

Töölisteühisuste organiseeritud wõitlus seisis tööliste seisukorra parandamises osaliste paranduste teel. Terwe rida vähemaid ja suuremaid streikisi puhkes lahti, mida ühisused juhtisid. Suurem streik Balti puuwillawabrikus kutsus wälja lokaudi, mille tagajärjel streik tööliste kautusega lõppes. Nõnda lõppes ka suur streik Sadama (Portu) tehastes tööliste kautusega, selle peale waatamata, et kogu Tallinna ja teiste linnade töölised seda streiki korjandustega ja Sadama tehaste tellimiste mittetäitmise tagajärjel wabrikutes tuetasid. Sadama tehaste streik tõi esimese kriisise Eesti tööstusesse. Ametliselt ei ole weel praegugi Sadama tehased lõpetatud, aga tegelikult kiratsewad need 1921. aastast saadik.

O. Rästas

(Järgneb)

TEATED EESTIMAALT

Elukalliduse tõus

„Päewalehi“ kirjutas hiljuti, et elukallidus Eestis 1924. a. jooksul 32 prots. wõrra on tõusnud. Nüüd waidleb pangameeste „Eesti Majandus“ sellele wasta ja näitab, et elukallidus ikka ainult (!) 24 prots. wõrra tõusnud on.

Asunikud kuuse alla

Põllutööminister teatas riigikogu eelarwekomisjonis, et 359 rentnikku on maa edasi rentimise ja muudel põhjustel ema kohtadel üles õeldud ja „ei saa enam rentnikuks jääda“. 784 asunikule on tehtud hoiatus. Eks lähe kähku kahtlase elemendi wäljarookimine asunikudeperest.

Prowokaatorile armu

Timukatewalitsus otsustas sm Wiktor Kingisepa äraandjale Linkhorstile eluaegset sunnitööd wähendada 10 a. peale.

Kindralid punuwad

Hiljuti lahkus „hädise terwise“ pärast ülemlihunik kindral Larka ja asus Schweitsi „terwist“ parandama. Nüüd andis teine — kolonel J. Tõrwand oma lahkumisepalwe walitsusele. Et asemiku leidmine raske olewat, lükkas walitsus palwe tagasi. Mis sa teed kui 1. dets. on mehikesed närwihaigeks teinud. Jah. Wenedade weri nõuab kättemaksmist. Ja nad lödisewad, sest nad teawad, et tund tuleb.

Surwe sõjawäes

1924. a. jooksul on karistatud sõjaring-konnakohtu poolt igasuguste „wäär- ja kuri-tegude“ eest 520 sõdurit, neist surmanuht-lusega 3, sunnitööga 115, wangirooduga 130, vähemate karistustega 88 ning amnesteeritud ainult 6. Kuipalja ja missugune protsent sõduritest aasta jooksul peawahis on olnud ja kui kaua, seda kodanlus ei sõnda awalikkuse ette tuua. Suured on piinakambrid, oh Eeden, ja armulikud su „wanemad“ ja „ülemad“.

Korterist wälja

„Üürilepingu tüüsi majaanikkude ja üüri-liste wahel näib wiimasel ajal rohkestes ette tulewat, mille tagajärjel on korteritest wälja-tõstmise nõudmised sagedased. Nii tuleb 30. skp. Tallinna-Haapsalu rahukohtus kümme korterist wäljatõstmise nõudmist läbiwaatusele.“

Narwa wana raudsild kokku warisenud

Narwa wana raudteesilla lõhkumisel warises sild kokku ja kukkus jõkke. 8 inimest said wigastada, nendest kolm raskesti.

Töötatöliste tormijooks töö peale

Eesti härrasriigi põhiseaduse järele peab igale kodanikule töö ja inimesewääriline ära-elamine kindlustatud olema. Praegu kelgiwad lehed, et riik mõnele sajale töölisele wiletsa palga eest ühiskondlistel töödel leiwakooskusest wõimaldab. Tööstusel olewat kõigest (!) üle tuhande inimese registreeritud ja see arw wähenevat iga päewaga. Et asjalood sootu teistsugused on, sellest kõnelewad faktid.

Hiljuti ilmus ühes Tallinna lehes kuulutus, et kuhugi restorani on tarwis kolm preilit. Selle kuulutuse järele ilmus määratud kohta „Waba Maa“ teatel mitte vähem kui 101 naisterahwast kohasaamiseks. Selgus, et nendega oli pahanalja tehtud, sest tööandjad ei ilmunud.

Ütelgn weel kodanluse sulleorjad, et Tal-linnas ei ole rohkem töötatöölisi kui börsel registreeritud ja et keegi Tallinnas ei nälg.

Wallawalitsus tagandatud

Sisetimukas Einbund tagandas päewakäsuga Mõniste wallawalitsuseametist täitsa salajase Wõru maakonna rahwawäe ja kaitseliidu ülema kirja kokku tulnud rahwale awaldamise pärast. „Kaja“ on ärewuses, et timukate saladused awalikuks tulid ja ütleb, et „need salajased korraldused wallarahwa hulgas hirmu ja ärewust tekitawad“.

Eks ülem-werekoerad anna wäiksematele penidele juhtnõõrisi, kuidas töörahwast wallas weristada tuleb.

200 miljoni kaitseliidu-maksu

kawatsetakse kahe aasta jooksul otsekoheste maksude alusel rahwast wälja pigistada. Kodanlus ei suuda oma wabatahtlikkude sõja-wäge wabatahtlikkude annetustega ülewal pidada.

Need andsid sisse ainult 4—6 miljoni marka. Nüüd kawatsetakse maksma panna kahekordne kaitseliidu-maks 200 miljoni marga suuruses, mis 5 korda suurem kui maamaks, mille suurendamise wasta hallid sõdiwad, sest et see juba küllalt kõrge on. Nüüd pannakse maksma uus maksuseadus ja see ei põhjene enam õigluse alusel, waid hirmu ja surwe alusel. See on weremaks.

Kooliõpetaja tagandatud

2. diwiisi ülema Põderi päewakäsuga tagan-dati kooliõpetaja August Turp, sest et ta l. dets. langenute mälestuseks lastele aktust ei ole korraldanud, waid lapsi sel ajal lasknud pime-sikku mängida.

„Punane kukk“

„Waba Maa“ teatab, et Pärnumaal wiimastel päewadel tulekahjude rohkus nähtawale tule-wat. Tuld süüdatawat süütenõõride, petro-leumipudeli jne kaudu. Ühel päewal hakanud „punane kukk“ koguni kolmes kohas korraga laulma.

Porujomm ei lähe

1924. a. jooksul on piiritusemüük tagurpidi läinud. Sisemüük wähenes aasta jooksul 23 miljoni kraadi, wäljasmüük 16 milj. kraadi.

Kas mustsada wõi sõda?

Eesti walitsus korraldab endise Judeenitshi armee jäänuseid. Eestis on neid praegugi weel 18 000 inimest. Nähtawaste on siin mustasaja organiseerimisega tegemist, sest oma kaitseliit ei anna tarwiliisi tagajärgi. Teisest küljest langeb see liigutus ühte Wrangelli wäeriismete korraldustega. Eks ole nii, et ketikoerad end peremehe käsul igal pool korraga peawad liigu-tama, kui sõda lahti puhkeb.

Isegi puskar kuiwab

Tartumaal on mitmed piiritusewabrikud kartulite puudusel ja nende wõimata kõrge hinna juures piirituseajamise seisma jätnud.

18. weebruaril

Pead paljaks, lipud laske poolde masti!
Meil mälestusepisar langeb laugudelt,
Teid mälestades, keda maha lasti
Ja peksti, piinati ja poodi wihaselt.

Me mälestame Teid, kes mõista jõudsite,
Et uus ja parem ilm on tulemas,
Kes wägiwalla lõppu nõudsite,
Kes puhkate nüüd mullas sügawas.

Need kallid kalmud, künkad, Kullimäed —
Neid ehivad kord leinajate käed.
Te werest niisutatud liiw ja paas
Jääb kõige kallimaks meil Saaremaas.

A. Waltin

PÕHJA-LÄÄNE ÜHENDUSE-RINGKONNALT

Postisaadetuste vahetus Eestimaa ja Leeningraadi wahel, s. o. liht- ja kinnitatud kirjade ja kergete postpakside (kuni 10 naelani) wahetust toimetatakse igapäew Narwa-Kingissepa kaudu. Nõukogude-Wabariigist Eestimaa kaudu saadetakse transiitsaadetustena Põhja-Ameerika Ühisriikidesse aadressitud pakid. Telegraphw töötab otse traadiühenduses Tallinna ja Moskwa wahel, kust Nõukogude-Liitu saadetud telegrammid saajatele edasi antakse.

Telefoniühendus on Eesti ja Leeningraadi wahel 1924. a. oktoobrist saadik. Kodanikka lastakse kõnelema kella 10—12 ja 17—19. Telefonitaks ariliku 3-minutilise kõnelemise eest on: Tallinn—Leeningraad 4 franki 25 santiimi, Narwa—Leeningraad 2 franki 50 santiimi, Tallinn—Kingissepp 2 franki 75 santiimi, Narwa—Kingissepp 1 frank (38 kop.). Toimetatakse ka telefoni juure kutsumist.

Posti- ja telegraphwisaadetusi wõetakse wasta ilma erandita kõigis SNWL (СССР) punktides.

„ЦЕНТРОПРОБИЗОЛЬ“

ВСЕРОССИЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТРЕСТ ПРОБОВОЙ И ПРОБКОВО-ИЗОЛЯЦИОННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Единый для СССР производственный и торговый орган.

Фабрики, заводы и склады: ЛЕНИНГРАД, ОДЕССА, МОСКВА, ВЫШНИЙ-ВОЛОЧЕК.

ЦЕНТРАЛЬНОЕ ПРАВЛЕНИЕ: ЛЕНИНГРАД, Канал писателя Грибоедова 6/2.

Телефоны: 177-56, 171-45, 572-85, 546-25 и 586-97.

ОТДЕЛЕНИЯ: { ОДЕССА, Городская 1, тел. 12-52.
МОСКВА, Варварка, Старо-Гостиный Двор 76, тел. 405-11.

Сеть торгвых отделений и складов по всему СССР.

ПРОБКИ: всех сортов, размеров и качеств: АПТЕКАРСКИЕ, ОПОДЕЛЬДОЧНЫЕ, ДЕТРИТНЫЕ, ПИТЕЙНЫЕ, ПИВНЫЕ, ВИННЫЕ, ШАМΠΑНСКИЕ, МИНЕЛАБНЫЕ, ВТУЛОЧНЫЕ, ВОЧЕЧНЫЕ. — **ПРОБКОВАЯ ИЗОЛЯЦИЯ:** для целей СТРОИТЕЛЬСТВА, ХОЛОДИЛЬНОГО ДЕЛА. ЖЕЛ.-ДОР. и ВОДНОГО ТРАНСПОРТА. — ПЛНТЫ, СКОРЛУПЫ, СЕГМЕНТЫ, ПРОБКОВЫЙ ШЛАНГ, ПРОБКОВАЯ ТЕХНИЧ. КРУПА, ПРОБКОВАЯ СТРУЖКА. Шлифовальные диски. Виноградные крупа. Пробковые коврики.

ПРОБКОВЫЕ СПАСАТЕЛЬНЫЕ ПРИБОРЫ: круги, шары, пояса, нагрудники и пр.

РАЗНЫЕ МАНОФАКТУРНЫЕ ПОДЕЛКИ из пробковой коры.

Металлические капсулы для бутылок производства ОДЕССКОГО ЗАВОДА.

LEENINGRAADI KLUBID

1. WLADIIMIRSKI, Nahimsoni prospekt 12. Telefon 155-68.
2. KASINO. 25. Oktoobri prospekt 96. Telefon 145-97.
3. TORGOOWOI. 3. Juuli (e. Aia) uul. Telefon 603-31.
4. TROKADERO. Peterb. pool, K. Liebknechti pr. Tel. 216-56.
5. LOTO „72“. 25. Oktoobri prospekt 72. Telefon 535-71.

Klubides on igasugused mängud. Klubide juures on restoraanid odawate indadega. Wladiimirski klubis esmaspäewadel toredad kontserdid, Torgoowõis igapäew kabaree paremate artistide tegewusel.

KLUBID ON AWATUD PÄEWAD JA ÖÖD LÄBI.

Северо-Западное Акционерное Торговое Общество

Правление: Ленинград,
Пр. 25 Октября, д. № 30.

„СЕВЗАПТОРГ“

Правление: Ленинград,
Пр. 25 Октября, д. № 30.

Генеральные Представительства на Сев.-Зап. Область:
ЮГОСТАЛП, УКРМАХОРТРЕСТА, ЧЕРКАССК. ГОС. ТАБ. МАХОР. ФАБРИКИ.
КОНТОРЫ: в Москве, Новониколаевске, Ташкенте.
ОТДЕЛЕНИЯ: в Омске, Иркутске, Харькове.

ПРОИЗВОДИТ ПРОДАЖУ:

Сортового, шинного, кровельного и строительного ЖЕЛЕЗА, ЦВЕТНЫХ МЕТАЛЛОВ, ГВОЗДЕЙ всех сортов. БОЛТОВ, ГАЕК, ШПЛИНТОВ. ВИНТОВ, ШУРУПОВ. СКОБЯНОГО ТОВАРА, ВОДО- и ПАРОПРОВОДНОЙ АРМАТУРЫ. ИНСТРУМЕНТОВ, СТАНКОВ, ДВИГАТЕЛЕЙ, МЕЛЬНИЧНЫХ ПОСТАВОВ. НАСОСОВ. РЕМНЕЙ. АЗБЕСТОВЫХ ИЗДЕЛИЙ — ТОЛИ, РУБЕРОЙДА. ШЛИФОВАЛЬНЫХ КРУГОВ, ШКУРОК и БРУСКОВ. ПРОТИВОПОЖАРНЫХ ПРИНАДЛЕЖНОСТЕЙ и проч. МЕТАЛЛИЧЕСКОГО ТОВАРА.

ИМПОРТНЫХ и РУССКИХ ХИМИЧЕСКИХ ТОВАРОВ:

АНИЛИНОВЫХ КРАСОК, ПАРАФИНА, КВЕВРАХА, КИСЛОТ, СОДОВЫХ ПРОДУКТОВ, ГЛИНОЗЕМА, ХЛОРНОЙ ИЗВЕСТИ, СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ. Разного ОКОННОГО СТЕКЛА. — ЗЕРКАЛА и ЗЕРКАЛЬНЫЕ СТЕКЛА собственной фабрики.

КОЖИ, ОБУВИ и ГАЛОШ. Всевозможной МАНУФАКТУРЫ, КЛЕЕНКИ, БУМАГИ, ТАБАЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ, МАХОРКИ и СУХИХ ФРУКТОВ.

На Всероссийской Сельско-Хозяйственной выставке в Москве в 1923 году получен диплом первой степени.

„ЛЕНИНГРАДТЕКСТИЛЬ“

Пр. 25-го Октября, № 12, тел. 150-13, 536-96, 172-52 и 140-20,

ОБЪЕДИНЯЕТ ВСЕ ТЕКСТИЛЬНЫЕ ФАБРИКИ ЛЕНИНГРАДА.

Северо-Областное Отделение в Ленинграде — Апраксин Двор, Графский проезд, № 360-365, телефоны 133-01, 527-67, 580-26.

РОЗНИЧНЫЕ МАГАЗИНЫ:

№ 1 — Гостиный Двор, № 3/4, тел. 132-99.
№ 2 — Невская застава, пр. С. Смоленского, № 42, при ф-ке им. Ногина, тел. 156-00, 553-48.
№ 3 — Выборгская наб., № 41, при ф-ке Красный Маяк, тел. 546-77.

№ 4 — Вас. Остр., 2-я линия, угол Среднего, № 39/16, тел. 585-79.
№ 5 — Ул. 3-го Июля, № 43/59, тел. 603-98.
№ 6 — Ул. Некрасова, № 35/40, тел. 605-63.
№ 7 — Петрогр. стор., пр. Карла Либкнехта, № 51/2, тел. 605-46.

ОТДЕЛЕНИЕ: в Москве и Ростове-на-Дону.

Огромный выбор суконных, шерстяных и хлопчато-бумажных тканей, белья, трикотажных изделий, ниток и гардинных изделий.

Põhja-Lääne Oblasti Kooperatiivide Ühisus

„СЕВЗАПСОЮЗ“

Leeningraad, Herzeni uul. № 3/5

WALMISTAB

TOORESAINID: lina, nahku, tooreid nahku jne.
LOOMATOITU: einu, kaeru jne.
TOIDUAINID: wõid, juustu, mune, liha.

Oma kauplused Leeningraadis:

Loomatoidu: Gontsharnaja № 14, Meshdunarodnoi № 80. — Liha: Gorstkini uul. № 18, 19 ja 20.
Kala: Gorstkini uul. № 37 ja 38. — Piima ja muna: Spasski per. № 14.

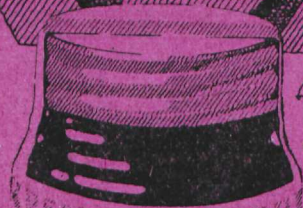
ÜLEWENEMAALISE E HITUSTÖÖLISTE LIIDU
LEENINGRADI KUBERMANGU OSAKOND
(ЛЕНИНГРАДСКОЕ ГУБПРОФСТРОЙ)

LEENINGRAAD, Ametühisuste bulwar, m. № 23 (Töölossi
 peakoone), 5. kord, tuad № 82—88

TELEFONID: linna-nrd 150-55, 561-73, 609-25 ja 609-24
 Töölossi kommutator, lisa-nrd 39, 74, 38 ja 32

КОЖИ

ПРОМОУШЕНА

ДЛЯ ОБУВИ

ОПТОВАЯ И РОЗНИЧНАЯ
 ПРОДАЖА

Ф-КИ

Скорелод

ЛЕНИНГРАДСКОЕ КОЖТРЕСТ

RAHWUSWAHELINE

RAAMATUKAUPLUS

MAJOOROWI (end. Wosnessenski) prosp., nr 21

„KLASSIWOITLUSE“

KUULUTUSTE INNAD

Nonparellrida 1 weerul (1/3 lk laiusel) maksab:

äridele ja ettewõtetele 1 rbl, kirjanduse-, kunsti- ja muude
 haridusliste asutuste kuulutused 50 kop.

Isiklised, mitte-ärilised kuulutused (töö ja tuttawate otsimine,
 aadressid, terwitused jne) 5 nonparellrida 1 weerul 50 kop.

Kuulutusi wõetakse wasta igal ajal „Klassiwõitluse“ kontoris,
 Leeningraad, Fontanka 53, kort. 9. Telef. 5-97 54